

+20 અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાતની વડી અદાલતમાં, અમદાવાદ ખાતે

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૧૪/૧૯૯૯

વીથ

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૧૫/૧૯૯૯

વીથ

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૦૧૭/૧૯૯૯

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?	ના

=====

દિનેશભાઈ મુલજીભાઈ પ્રજાપતિ....અપીલકર્તા(ઓ)

વિ.

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા નં. ૧ તરફે શ્રી પ્રફુલ જે ભટ્ટ, એડવોકેટ.

સામાવાળા (ઓ)/પ્રતિવાદી (ઓ) નં. ૧ તરફે સુશ્રી મૈથિલી મેહતા,
એ.પી.પી.

=====

ન્યાયપીઠ : માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૦૭/૦૪/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૧૪ અને ૪૧૫/૧૯૯૯ દાખલ કરીને, અપીલકર્તાઓ, વિશેષ (એસીબી) કેસ નં. ૧/૧૯૯૫ના આરોપી નં. ૧ અને ૨, એ વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશ (એસીબી), નડિયાદ દ્વારા ૧૯.૦૪.૧૯૯૯ના ચુકાદો અને આદેશથી નોંધાયેલ તેમની દોષસિદ્ધિને પડકારી છે. જ્યારે ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૦૧૭/૧૯૯૯ રાજ્ય દ્વારા આરોપી નં. ૧ અને ૨ પર લાદવામાં આવેલી સજામાં વધારો કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો છે કે આરોપી નં. ૨, દિનેશભાઈ બોરસદના મામલતદારના કચેરીમાં ખુન તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, જ્યારે આરોપી નં. ૧ કલાર્ક તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. ફરિયાદીએ ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ બ્યુરોની

કચેરીમાં ફરિયાદ નોંધાવી હતી કે આરોપી નં. ૧એ પોતાના માટે કેરોસિનનો નિશ્ચિત કોટો ફાળવતો મામલતદારનો હુકમ પહોંચાડવા માટે રૂ. ૫૦૦/-ની માંગણી કરી હતી. એવું પણ આક્ષેપિત છે કે આરોપી નં. ૨એ પણ આ કાર્ય માટે રૂ. ૫૦/-ની માંગણી કરી હતી. તે અનુસાર, ફરિયાદ પક્ષે કાર્યવાહી આરંભવામાં આવી અને આરોપીઓ સામે અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૩ વાંચિત કલમ ૧૩ (૧) (ડી) હેઠળના ગુનાઓ માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો. તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ તપાસ સત્તાધિકારીએ આરોપપત્ર દાખલ કર્યું અને અધિનિયમની કલમ ૧૨ હેઠળનો ગુનો પણ ઉમેરવામાં આવ્યો.

૨.૧ વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશે આરોપી વ્યક્તિઓ સામે આરોપો ઘડ્યા હતા, જેના અનુસંધાને આરોપી વ્યક્તિઓની દલીલ નોંધવામાં આવી હતી, જેમાં તેમણે ગુનામાં પોતાની સંડોવણીનો ઇનકાર કર્યો હતો. વર્તમાન આરોપી વ્યક્તિઓ સામેનો કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે કુલ પાંચ સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રેકૉર્ડ પર રજૂ કર્યા છે. ૨.૨ સુનાવણીના અંતે, સીઆર.પી.સી.ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીઓનાં નિવેદનો નોંધ્યા બાદ અને ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષની દલીલો સાંભળ્યા બાદ, વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશે ૧૯.૪.૧૯૯૯ના ચુકાદો અને આદેશ દ્વારા અપીલકર્તા-આરોપી નં. ૧ અને ૨ને તેમની સામે મૂકાયેલા આરોપો માટે દોષિત ઠરાવ્યા હતા, જ્યારે આરોપી નં. ૩ને તેની સામે મૂકાયેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવ્યો હતો. આવા ચુકાદો

અને આદેશથી અસંતુષ્ટ થઈ, અપીલકર્તા-આરોપી નં. ૧ અને ૨એ આ અદાલત સમક્ષ વર્તમાન અપીલો દાખલ કરી છે. રાજ્યે આરોપી નં. ૧ અને ૨ પર લાદવામાં આવેલી સજા વધારવા માટે અપીલ દાખલ કરી છે, જો કે આરોપી નં. ૩ના નિર્દોષ છૂટકારાને આ અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવેલો નથી.

૨.૩ બન્ને આરોપીઓ, સુરેશ અને દીનેશ, ખેડા જિલ્લાના બોરસદ ખાતેના મામલતદારના કાર્યાલયમાં કાર્યરત હતા. આ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી અને શ્રી ભટ્ટ દ્વારા પણ એ દલીલ કરવામાં આવી નથી કે આરોપીઓ સરકારી સેવકો નહોતા; તેથી, આ મુદ્દો તેમની વિરુદ્ધ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો તે મુજબ જ રહે છે.

૩. શ્રી ભટ્ટના જણાવ્યા અનુસાર, અપીલકર્તાઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતને રેકૉર્ડ પુરાવા દ્વારા માર્ગદર્શિત કરી છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદી અતુલભાઈ પટેલ, ફરીયાદપક્ષ સાહેદ-૨ના નિવેદન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આરોપીએ કદી પણ તેની પાસેથી કોઈ રકમની માંગણી કરી નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે પણ વિવાદિત ચુકાદામાં આ હકીકત નોંધેલી છે. શ્રી ભટ્ટે આ અદાલતને અન્ય સાક્ષીઓના પુરાવા પણ બતાવ્યા છે. પ્રક્રિયાત્મક પાસાની દૃષ્ટિએ, શ્રી ભટ્ટે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે પંચોએ ચલણી નોટોના હસ્તાંતરણ તથા તે અંગેની વાતચીત બાબતે સાક્ષી આપી નથી અને તેથી આરોપી-અપીલકર્તાઓ વિરુદ્ધ

ભ્રષ્ટાચારનું તારણ નોંધવું જોખમી હતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ગેરકાયદે લાંચની કોઈ માંગણી નહોતી, આરોપી નં. ૧ અને ૨ પાસેથી કોઈ વસૂલાત થઈ નહોતી અને માત્ર દોષસિદ્ધિ નોંધાય તે ઉત્સાહમાં વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપી નં. ૧ અને ૨ને દોષિત ઠરાવ્યા છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓએ પણ સમર્થન આપ્યું છે કે પરવાનગી આપવામાં આવી હતી અને આરોપીએ કહ્યું હતું કે સાંજ સુધીમાં પરવાનગી તેને સોંપાઈ જશે તે જોવાનું કામ પરિષ્ઠ અધિકારીનું હતું. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે પંચ સાક્ષીઓને પૂર્વશિક્ષિત કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમના પર વિશ્વાસ કરી શકાય નહિ. તેમણે આ અદાલતને તે પુરાવા દ્વારા પણ માર્ગદર્શિત કરી છે જેમાં એવું જણાયું છે કે દોષિત આરોપીઓ પાસેથી કોઈ ચલણી નોટો જપ્ત કરવામાં આવી નહોતી. તેમણે આ અદાલતને પી.ડબ્લ્યુ.-૩ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ના પુરાવા તરફ પણ દોર્યું છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે તપાસ અધિકારીને પક્ષપાતી સાક્ષી તરીકે ગણાવી શકાય, કારણ કે તે દરોડા પાડનાર દળનો સભ્ય હતો. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વર્તમાન કેસમાં અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળની પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, તેથી એવું કહી શકાય નહિ કે તપાસ અધિકારીને તપાસ ચલાવવાનો અધિકાર અપાયો હતો. તેમણે પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ આ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયો પર આધાર મૂક્યો છે. તેમણે આ અદાલતના ૧૨.૧.૨૦૧૫ના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૯૨/૨૦૦૩ના ભાલચંદ્ર લક્ષ્મીશંકર દવે વિ. ગુજરાત રાજ્યના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે, જેમાં ન્યાયનિર્ણયો પર ચર્ચા

કર્યા બાદ આ અદાલતે નીચલી અદાલતના ચુકાદાને ઉથલાવી આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. તેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના સી.કે. જાફર શરીફ વિ. રાજ્ય (સીબીઆઈ મારફતે)ના નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો છે, જે (૨૦૧૩) ૧ એસસીસી ૨૦૫ માં પ્રકાશિત છે, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

“૧૬. આરોપીની જવાબદારી અંગેનું ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રનું એક મૂળભૂત સિદ્ધાંત, જે વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડી શકે છે, કે.ડી. ગૌર દ્વારા રચિત “ફોજદારી કાનૂન ” ગ્રંથમાં મળે છે. ઉપરોક્ત ગ્રંથમાંથી સંબંધિત અંશ નીચે ઉદ્ધૃત કરી શકાય છે:

ફોજદારી કાનૂનના ઉદ્દેશ્ય માટે કોઈ વ્યક્તિ પર ફોજદારી દોષારોપણ લાગુ પડે છે. જોકે, આ નિયમ સંપૂર્ણ નથી અને લેટિન સૂત્ર અધિનિયમો નોન ફેસિટ રિયમ, નિસિ મેન્સ સિત રિયા માં દર્શાવેલી મર્યાદાઓને આધીન છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે દોષિત મન વિના કોઈ અપરાધ થઈ શકતો નથી. કોઈ વ્યક્તિને ફોજદારી રીતે જવાબદાર ઠરાવવા માટે એ સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત કૃત્ય તેના વર્તનના કારણે થયું હતું, અને તે વર્તન સાથે કાનૂની રીતે દોષારોપણીય મનોદશા જોડાયેલી હતી. આમ, દરેક અપરાધના બે ઘટકો હોય છે, એક ભૌતિક તત્વ અને

એક માનસિક તત્વ, જેને અનુક્રમે સામાન્ય રીતે અધિનિયમસરિયસ અને મેન્સ રિયા કહેવામાં આવે છે.

૧૭. અગાઉથી જ નોંધવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તા, રેલવે મંત્રી તરીકે કાર્યરત હોવા ઉપરાંત, સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન વિવાદિત બંને જાહેર ક્ષેત્રની ઉદ્યોગ સંસ્થાઓના વડા હતા. અંલખિત સામગ્રીમાંથી પણ એ જણાય છે કે લંડન ખાતે રહેતા સમયે આ ચાર વ્યક્તિઓએ મંત્રી તરીકેની ફરજો નિભાવવામાં સંબંધિત કેટલાક કાર્યો કરવામાં અપીલકર્તાને સહાય કરી હતી. ઉપરોક્ત તથ્યો, જે તપાસ દરમિયાન બહાર આવેલી સામગ્રી દ્વારા સાબિત થાય છે,ના પ્રકાશમાં એ કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે કે અપીલકર્તાએ ભ્રષ્ટ અથવા ગેરકાયદેસર ઉપાયો અપનાવ્યા હતા અથવા જાહેર સેવક તરીકેની પોતાની સ્થિતિનો દુરુપયોગ કરીને પોતાના માટે કે ઉપરોક્ત ચાર પૈકી કોઈ એક વ્યક્તિ માટે કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા આર્થિક લાભ મેળવ્યો હતો. કલમ ૧૭૧ દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા હેઠળ તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓના નિવેદનો જો દર્શાવે છે કે ઉપરોક્ત ચાર વ્યક્તિઓએ મંત્રીને તેમની જાહેર ફરજો નિભાવવામાં સહાય કરવા માટે કેટલાક કાર્યો કર્યા હતા, અને તે કાર્યો ગમે તેટલા નજીવા હોય, તો પણ કોઈ ભ્રષ્ટ અથવા ગેરકાયદેસર ઉપાયો દ્વારા કે અપીલકર્તાની જાહેર સેવક તરીકેની સ્થિતિના દુરુપયોગ દ્વારા કોઈ આર્થિક લાભ મેળવવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. મંત્રી તરીકે, જો પૂર્વાનુમાન હતું કે લંડન ખાતે રહેતા

સમયે અપીલકર્તાને તેમની અધિકૃત ફરજો નિભાવવી પડી શકે, તો તેમની સાથે લંડન જનાર અધિકારીઓ તથા સહાયક સ્ટાફની સંખ્યા અને ઓળખ નક્કી કરવાનો નિર્ણય અપીલકર્તાનો હતો. જો આ પ્રક્રિયામાં લાગુ પડતા નિયમો કે માનદંડોનું ઉલ્લંઘન થયું હોય અથવા લેવાયેલો નિર્ણય અતિશય અને અનાવશ્યક પ્રદર્શન દર્શાવતો હોય, તો તે અપીલકર્તાનું વર્તન અને કાર્યવાહી હોઈ શકે છે, જે અનુચિત અથવા વિભાગીય માનદંડોના વિરુદ્ધ ગણાઈ શકે. પરંતુ એ કહેવું કે તે અયોગ્ય આર્થિક લાભ મેળવવાની અપ્રામાણિક મનોવૃત્તિથી પ્રેરિત હતું, યોગ્ય નહીં ગણાય. કલમ ૧૩(૧)(ડી) હેઠળના અપરાધનું મૂળ તત્ત્વ એવી અપ્રામાણિક મનોવૃત્તિ છે, જે વપરાયેલા શબ્દોમાં, એટલે કે ભ્રષ્ટ્ર અથવા ગેરકાયદેસર ઉપાયો અને જાહેર સેવક તરીકેની સ્થિતિના દુરુપયોગમાં, નિહિત છે. ૧૯૪૭ના અધિનિયમની કલમ પની જોગવાઈઓનું વિચારણું કરતાં આ અદાલતે એમ. નારાયણન નામ્બિયાર વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય ૧ માં પણ આવો જ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે.

૧૮. જો રેકૉર્ડ પર રહેલા દસ્તાવેજોની સમગ્રતા ઉપરોક્ત સ્થિતિ દર્શાવતી હોય, તો અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ફરિયાદ પક્ષને આગળ વધવા દેવાનું અમને કોઈ કારણ જણાતું નથી. અમારા મતે, આવું આગળ ચાલુ રાખવું અદાલતી પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ થશે અને તેથી તેને અટકાવવું અદાલતનું સ્પષ્ટ કર્તવ્ય રહેશે.”

૩.૧ શ્રી ભટ્ટે પણ રજૂઆત કરી હતી કે માંગણીના પુરાવા વિના આરોપી પાસેથી ચલણી નોટોનું માત્ર કબજો તથા જમી થવાથી અધિનિયમની કલમ ૧૩ (૧) (ડી) હેઠળનો ગુનો સાબિત થતો નથી. આ રજૂઆતના સમર્થનમાં તેમણે નીચેના નિર્ણયોને આધાર બનાવ્યો છે.

(૧) સી. સુકુમારન વિ. કેરળ રાજ્ય, ૨૦૧૫ (૧) ક્રાઈમ્સ ૧૩૦ (એસસી)

(૨) એમ. આર. પુરુષોથમ વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, ૨૦૧૫ ક્રિ.એલ.જે. ૭૨

૩.૨ તેમણે રજૂઆત કરી કે મુદ્દાની ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતાં, વર્તમાન અપીલો આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપીને મંજૂર કરવામાં આવે તથા વિવાદિત ચુકાદો રદ કરવામાં આવે.

૪. બીજી બાજુ, શ્રીમતી મહેતા, માનનીય એ.પી.પી.,એ પડકારીલ ચુકાદાને સમર્થન આપ્યું છે અને રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓએ ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે તેમના પુરાવામાં પરા ૮ અને ૧૬માં, ફરિયાદપક્ષ સાહેદ-૧ એ જણાવ્યું છે કે આક્ષેપિત નં. ૧ના હાથ પર એન્થ્રાસિન પાવડરના ચિન્હો મળ્યા હતા. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે

ફરીયાદપક્ષ સાહેદ-રના પુરાવાથી જણાય છે કે માંગણી કરવામાં આવી હતી અને આક્ષેપિતના શરીર પર પણ એન્થ્રાસિન પાવડરના ચિન્હો મળ્યા હતા. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે ધારા ૧૭ હેઠળની પ્રક્રિયા જેટલે અંશે સંબંધિત છે, તેટલે અંશે માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે પડકારીલ ચુકાદામાં આ પાસાને ધ્યાનમાં લીધો છે. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે પંચો અને અન્ય સાક્ષીઓએ એકસ્વરે દર્શાવ્યું છે કે આક્ષેપિત પાસેથી વસૂલાત થઈ હતી અને એન્થ્રાસિન પાવડરના ચિન્હો પણ મળ્યા હતા. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી છે કે આક્ષેપિત-અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ અપીલો રદ કરવામાં આવે અને પડકારીલ ચુકાદાની પુષ્ટિ કરવામાં આવે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે માનનીય ન્યાયાધીશ દ્વારા ફટકારવામાં આવેલ સજા અત્યંત અપૂરતી છે અને આક્ષેપિત દ્વારા કરાયેલા અપરાધની તુલનામાં અસંગત છે, અને સજા ફટકારતી વખતે માનનીય ન્યાયાધીશે નરમ વલણ અપનાવવામાં ભૂલ કરી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે આક્ષેપિતો પર સજા ફટકારતી વખતે માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આ હકીકતનો પણ વિચાર કરવો જોઈતો હતો કે પ્રતિવાદી આક્ષેપિત નં. ૧એ રૂ. ૫૦૦/- અને આક્ષેપિત નં. ૨એ રૂ. ૫૦/- ફરિયાદી પાસેથી ગેરકાયદે વળતર તરીકે, કાનૂની વેતન સિવાય, સ્વીકાર્યા હતા, જેના તેઓ અધિકારી નહોતા; અને તેથી, માનનીય ન્યાયાધીશ દ્વારા ફટકારવામાં આવેલી સજા પ્રતિવાદી આક્ષેપિતોએ કરેલા અપરાધની તુલનામાં નરમ છે. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી છે કે અપરાધની ગંભીરતા જોતા માનનીય ન્યાયાધીશ દ્વારા ફટકારવામાં આવેલી સજા વધારવામાં આવવી જોઈએ. આના

આધારે, તેમણે કિમિનલ અપીલ નં. ૧૦૧૭/૧૯૯૯ મંજૂર કરવા પ્રાર્થના કરી છે.

૫. અપીલનો નિર્ણય કરવા માટે સંબંધિત અધિનિયમની કલમ ૭ અને ૧૩ની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ પુનઃઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:—

“૭. જાહેર સેવક દ્વારા અધિકૃત કૃત્ય અંગે કાનૂની વેતન સિવાયની લાંચ સ્વીકારવી.—જે કોઈ, જાહેર સેવક હોવા છતાં અથવા જાહેર સેવક થવાની અપેક્ષા રાખતો હોવા છતાં, કાનૂની વેતન સિવાયનું કોઈપણ લાંચરૂપ પ્રદાન, પોતાના માટે અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ માટે, આકર્ષણરૂપે અથવા પુરસ્કારરૂપે, કોઈ અધિકૃત કૃત્ય કરવાના અથવા કરવાથી અટકવાના અથવા પોતાની અધિકૃત ફરજોના નિર્વહનમાં કોઈ વ્યક્તિ પ્રત્યે કૃપાદષ્ટિ અથવા અકૃપાદષ્ટિ બતાવવા માટે અથવા કોઈ વ્યક્તિને કોઈ સેવા અથવા અકાર્ય કરવાના અથવા કરવાનો પ્રયાસ કરવાના બદલામાં, કેન્દ્રીય સરકાર અથવા કોઈ રાજ્ય સરકાર અથવા સંસદ અથવા કોઈ રાજ્યની વિધાનસભા સાથે અથવા કલમ ૨ ના ખંડ (સી) માં ઉલ્લેખિત કોઈ સ્થાનિક સત્તા, નિગમ અથવા સરકારી કંપની સાથે, અથવા કોઈપણ જાહેર સેવક સાથે, નામિત હોય કે અન્યથા, સ્વીકારે અથવા પ્રાપ્ત કરે અથવા સ્વીકારવા સંમત થાય અથવા પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયાસ કરે, તો તેને ઓછામાં ઓછા છ માસના પરંતુ પાંચ વર્ષ સુધી

વિસ્તરી શક્તા કેદના દંડથી દંડનીય ગણવામાં આવશે અને તે દંડ ચૂકવવા પણ જવાબદાર રહેશે. —(એ) “જાહેર સેવક થવાની અપેક્ષા રાખતો”. જો કોઈ વ્યક્તિ પદાધિકારી બનવાની અપેક્ષા રાખતો ન હોય છતાં અન્ય લોકોને એ માનવામાં ગેરમાર્ગે દોરીને લાંચરૂપ પ્રદાન મેળવે કે તે ટૂંક સમયમાં પદાધિકારી બનવાનો છે અને ત્યારબાદ તેમને સેવા આપશે, તો તે છેતરપિંડીનો દોષી હોઈ શકે છે, પરંતુ આ કલમમાં વ્યાખ્યાયિત ગુનાનો દોષી નથી. “લાંચરૂપ પ્રદાન”. “લાંચરૂપ પ્રદાન” શબ્દ માત્ર નાણાકીય લાંચરૂપ પ્રદાન અથવા નાણામાં મૂલ્યાંકનીય લાંચરૂપ પ્રદાન સુધી મર્યાદિત નથી. “કાનૂની વેતન”. “કાનૂની વેતન” શબ્દો તે વેતન સુધી મર્યાદિત નથી, જે જાહેર સેવક કાયદેસર રીતે માંગવા પાત્ર છે, પરંતુ તેમાં આવું તમામ વેતન પણ સમાવિષ્ટ છે, જેને તે જે સરકાર અથવા સંસ્થા હેઠળ સેવા આપે છે, તેના દ્વારા સ્વીકારવાની તેને પરવાનગી આપવામાં આવી હોય. “કરવાના આકર્ષણરૂપે અથવા પુરસ્કારરૂપે”. જે વ્યક્તિ એ કામ કરવા માટે, જે કરવાનો તેનો ઇરાદો નથી અથવા જે કરવાનો તે સક્ષમ નથી, અથવા જે તેણે કર્યું નથી, તેવી લાંચરૂપ પ્રદાન રકમ આકર્ષણરૂપે અથવા પુરસ્કારરૂપે સ્વીકારે, તે આ અભિવ્યક્તિની પરિધિમાં આવે છે. જ્યાં કોઈ જાહેર સેવક કોઈ વ્યક્તિને ભૂલથી એવું માનવામાં પ્રેરિત કરે છે કે સરકારમાં તેનો પ્રભાવ તે વ્યક્તિ માટે કોઈ હક પ્રાપ્ત કરી આપ્યો છે અને આ રીતે તે વ્યક્તિ પાસેથી આ સેવાના બદલામાં જાહેર સેવકને રૂપિયા અથવા અન્ય કોઈ લાંચરૂપ પ્રદાન

આપવા પ્રેરિત કરે છે, ત્યાં જાહેર સેવકે આ કલમ હેઠળ ગુનો કર્યો ગણાશે.

૧૨. કલમ ૭ અથવા ૧૧ માં વ્યાખ્યાયિત ગુનાઓને ઉશ્કેરણી માટેની સજા. –જે કોઈ કલમ ૭ અથવા કલમ ૧૧ હેઠળ દંડનીય કોઈપણ ગુનાને ઉશ્કેરે, ભલે તે ગુનો તે ઉશ્કેરણીના પરિણામે આચરવામાં આવ્યો હોય કે ન હોય, તેને એવી કેદની સજા કરવામાં આવશે, જેની અવધિ છ માસથી ઓછી નહીં હોય, પરંતુ પાંચ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી હશે, અને તે દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.”

૫.૧ અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(ડી) નીચે મુજબ છે :

કલમ ૧૩ : જાહેર સેવક દ્વારા ફોજદારી ગેરવર્તન – (૧) જાહેર સેવકએ ફોજદારી ગેરવર્તનનો ગુનો કરે છે, – (એ).....

(બી).....

(સી)

(ડી) જો તે, –

(૧) ભ્રષ્ટ્ર અથવા ગેરકાયદેસર ઉપાયો દ્વારા, પોતાના માટે અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ માટે કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા નાણાકીય લાભ પ્રાપ્ત કરે; અથવા

(૨) જાહેર સેવક તરીકે પોતાના પદનો દુરુપયોગ કરીને, પોતાના માટે

અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ માટે કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા નાણાકીય લાભ પ્રાપ્ત કરે; અથવા

(૩) જાહેર સેવક તરીકે પદ પર રહેતાં, કોઈ જાહેર હિત વિના કોઈપણ વ્યક્તિઓ માટે કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા નાણાકીય લાભ પ્રાપ્ત કરે. અથવા

(ઈ)....."

૬. મેં અધિનિયમની જોગવાઈઓ પર વિચાર કર્યો છે તથા રેકૉર્ડ પરના પુરાવાનો પણ અભ્યાસ કર્યો છે. પંચ સાક્ષી, ફરીયાદપક્ષ સાહેદ-૧ના પુરાવામાં, વિશેષ કરીને તેની પ્રતિપૂરણામાં, ફરીયાદપક્ષ સાહેદ-૧એ નિવેદન આપ્યું છે કે જ્યારે તે આરોપી નં. ૧ અને ૨ સાથે વાતચીત કરી રહ્યો હતો, તે સમયે આરોપી નં. ૩ ત્યાં હાજર નહોતા. ઉક્ત પંચે જ્યારે આરોપી નં. ૨ને રૂપિયા આપ્યા ત્યારે પણ આરોપી નં. ૩ હાજર નહોતા. તેણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે ફરિયાદી અને આરોપી નં. ૧ વચ્ચે વિવાદિત વ્યવહાર થયો તે સમયે રૂમમાં આરોપી નં. ૩ હાજર નહોતા. તેથી એવું કહી શકાય નહીં કે તેણે ફરિયાદી અને આરોપીઓ વચ્ચેની વાતચીત સાંભળી હતી. મેં ફરિયાદીના નિવેદનનો પણ અભ્યાસ કર્યો છે. તેમ છતાં, તેનું નિવેદન વિશ્વસનીય માનવામાં આવી શકે તેમ નથી. સ્પષ્ટ છે કે ફરિયાદી ગેરકાયદેસર રીતે કેરોસિનનું લાયસન્સ મેળવવા ઈચ્છતો હતો, જે આરોપી નં. ૧ અને ૨ની સત્તામાં નહોતું. તેના મુખ્ય પરીક્ષણના પરિચ્છેદ પમાં તેણે જણાવ્યું છે કે તે આરોપી નં. ૧ પાસે ગયો હતો, જેણે તેને રેકૉર્ડ રૂમમાં લઈ

ગયા હતા અને લાયસન્સ મેળવવા માટેની રસીદો આપવામાં આવી હતી. તેણે સ્વીકાર્યું છે કે લાયસન્સ આપવાનું કામ મામલતદારનું હતું. તેથી એવું માનવું શક્ય નથી કે ફરિયાદીએ એવા કાર્ય માટે આરોપીઓને કોઈ રકમ ચૂકવી હોત, જે તેઓ કરી જ શકતા નહોતા. તેણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે આરોપી નં. ૧ પાસેથી કશું જ મળ્યું નહોતું. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતા, ફરિયાદ પક્ષનો કેસ જ ઘટનાની સત્યતા અંગે શંકા ઉત્પન્ન કરે છે. જેનો લાભ અપીલકર્તા-આરોપીઓને મળવો જ જોઈએ. માત્ર નોટોની જમી અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવા પૂરતી નથી. ફરિયાદ પક્ષ માંગને તેના સંપૂર્ણ પ્રમાણમાં સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે અને તેથી, સર્વોચ્ચ અદાલતે બી. જયરાજ વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય, ૨૦૧૪ (૨) જી.એલ.એચ. ૧૪૯ માં નોંધાયેલા કેસમાં ઠરાવ્યું છે તેમ, ફરિયાદ પક્ષ માંગ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. ઉપરોક્ત કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:-

૮. વર્તમાન કેસમાં, ફરિયાદીએ આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી માગ બાબતે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી. ફરિયાદ પક્ષે અન્ય કોઈ સાક્ષીની પૂછપરછ કરી નથી, જે તે સમયે હાજર હતો જ્યારે ફરિયાદી દ્વારા આરોપીને કથિત રીતે નાણાં સોંપવામાં આવ્યા હતા, જેથી એ સાબિત થઈ શકે કે આ સોંપણી આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી કોઈ માગના અનુસંધાને હતી. જ્યારે ફરિયાદીએ પોતે જ પ્રારંભિક ફરિયાદ (આંક પી-૧૧) માં એલ.ડબ્લ્યું-૧ સમક્ષ આપેલા પોતાના નિવેદનથી પીછેહઠ કરી હતી અને આરોપી દ્વારા કોઈ

માગ કરવામાં આવી હતી તે સાબિત કરવા માટે અન્ય કોઈ પુરાવો નથી, ત્યારે ફરીયાદપક્ષ સાહેદ-૧નું સાક્ષ્ય અને આંક પી-૧૧ની વિગતો પર આધાર રાખી શકાય નહીં કે ઉપરોક્ત સામગ્રી આરોપી દ્વારા કથિત રીતે કરવામાં આવેલી માગનો પુરાવો પૂરું પાડે છે એવું નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય. તેથી, અમે આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા પ્રેરિત છીએ કે નીચલી અદાલત તેમજ વડી અદાલત બંનેએ આરોપી દ્વારા કરવામાં આવી હોવાનું કથિત માગને સાબિત ગણવામાં યોગ્યતા દાખવી નથી. ઉપલબ્ધ એકમાત્ર અન્ય સામગ્રી આરોપીની કબજામાંથી કલંકિત ચલણી નોટોની જમી છે. હકીકતમાં આવી કબજા સ્થિતિ આરોપી પોતે સ્વીકારે છે. માગના પુરાવા વિના માત્ર આરોપી પાસેથી ચલણી નોટોની કબજા અને જમી કલમ ૭ હેઠળના ગુનાને સિદ્ધ કરશે નહીં. ઉપરોક્ત બાબત કલમ ૧૩(૧)(ડી) (૧)(૨) હેઠળના ગુના અંગે પણ નિર્ણાયક રહેશે, કારણ કે ગેરકાયદેસર નાણાકીય લાભ માટેની કોઈ માગના પુરાવાના અભાવે, કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા નાણાકીય લાભ મેળવવા માટે ભ્રષ્ટ અથવા ગેરકાયદેસર સાધનોનો ઉપયોગ અથવા સરકારી સેવક તરીકેની પદસ્થિતિનો દુરુપયોગ સાબિત થયો છે એમ માનવામાં આવી શકતું નથી.

૯. અધિનિયમની કલમ ૨૦ હેઠળ જે અનુમાન કાઢી શકાય તે બાબતે, એવું અનુમાન માત્ર કલમ ૭ હેઠળના ગુનાના સંદર્ભમાં જ કાઢી શકાય છે અને અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(ડી)(i)(ii) હેઠળના ગુનાઓના સંદર્ભમાં નહિ. કોઈપણ સંજોગોમાં, ગેરકાયદેસર રકમની સ્વીકૃતિનો પુરાવો થાય ત્યારેજ

અધિનિયમની કલમ ૨૦ હેઠળ એવું અનુમાન કાઢી શકાય કે તે રકમ કોઈ સત્તાવાર કૃત્ય કરવા અથવા તે કરવાથી અટકવા માટે પ્રાપ્ત કરવામાં આવી હતી. ગેરકાયદેસર રકમની સ્વીકૃતિનો પુરાવો ત્યારે જ અનુસરી શકે, જો માંગનો પુરાવો હોય. વર્તમાન કિસ્સામાં તે અભાવમાં હોવાથી, કલમ ૨૦ હેઠળ કાનૂની અનુમાન કાઢી શકાય એવા મૂળભૂત તથ્યો સંપૂર્ણપણે અસ્તિત્વમાં નથી.”

૬.૧ ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં આવે છે કે ફરિયાદ પક્ષ અપીલકર્તાઓ સામે મૂકાયેલા આરોપને સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે અને ફરિયાદ પક્ષનો કેસ તેની સત્યતા અંગે સંશય ઉત્પન્ન કરે છે, જેનો લાભ અપીલકર્તા આરોપીઓને મળવો જોઈએ. અપીલકર્તા આરોપીઓએ સંભાવનાઓની પ્રબલતા અને બચાવ પુરાવાના આધારે વિપરીત વાત સાબિત કરવાની આવશ્યકતા હતી અને અપીલકર્તા આરોપીઓએ તે ભાર વહી લીધો છે; તેથી, કલમ ૨૦ હેઠળની ધારણા નીચલી અદાલત દ્વારા ખોટી રીતે મૂલવવામાં આવી છે.

૭. ફરિયાદીનો કહેવું છે તેમ કોઈ માંગણી જ નહોતી. કોઈ પણ પંચ સાક્ષીએ આરોપીને માંગણી કરતા જોયા નથી. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ માન્ય રાખીએ તો પણ એક વાત સ્પષ્ટ છે કે કોઈના પણ પુરાવામાંથી એવું પ્રગટ થતું નથી કે આરોપીએ નાણાંની માંગણી કરી હતી. આથી જણાય છે કે આરોપીઓને ફસાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, જેથી તેમને દંડિત કરી શકાય. વિદ્વાન ન્યાયાધીશ આ

હકીકતથી અજાણ રહ્યા છે. એકવાર એ સ્થાપિત થઈ જાય કે માંગણી કેવી રીતે અને ક્યારે કરવામાં આવી તેની કોઈ વિગતો નથી, તો લાલ આરોપીઓને મળવો જોઈએ. આ કેસમાં આરોપી નં.૧ કે આરોપી નં.૨ પૈકી કોઈએ પણ કોઈપણ પ્રકારની માંગણી કરી હોવાનું કહેવામાં આવ્યું નથી. તેથી, વર્તમાન કેસમાં ફરિયાદ પક્ષ અપીલકર્તાઓ સામે વાજબી સંદેહથી પરે પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું છે. ૨૦૧૫ (૧) ક્રાઈમ્સ ૧૩૦ (સર્વોચ્ચ અદાલત) માં પ્રકાશિત સી. સુકુમારન વિ. રાજ્ય કેરળના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:-

૧૪. વર્તમાન કેસમાં, જેમ વડી અદાલતે યથાર્થ રીતે ઠરાવ્યું છે, અધિનિયમની કલમ ૭ હેઠળ અપીલકર્તા તરફથી ગેરકાયદેસર લાલની કોઈ માંગ કરવામાં આવી નથી. તેથી, અમારા મતે, અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(ડી)ની જોગવાઈ હેઠળ ફરિયાદી પાસેથી ગેરકાયદેસર લાલ સ્વીકારવાનો પ્રશ્ન પણ ઉપસ્થિત થતો નથી. માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશે એવો ભૂલભર્યો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે અપીલકર્તાએ રકમ મેળવી હતી અને તેથી તેમણે એવો તારણ નોંધ્યું હતું કે અપીલકર્તા તરફથી લાંચની રકમની માંગ અને સ્વીકારણ થઈ હતી તથા અપીલકર્તાને દોષિત ઠરાવી સજા ફરમાવી હતી. જોકે, વડી અદાલતે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના પુનર્મૂલવણી બાદ ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદી પી.ડબ્લ્યુ.૨ પાસેથી અપીલકર્તાએ કરી હોવાનું કહેવામાં આવેલ માંગનું સાબિતીકરણ થયું નહોતું અને આરોપિત ચુકાદામાં દોષસિદ્ધિ તથા સજાનો તે ભાગ યોગ્ય રીતે રદ કરવામાં

આવ્યો હતો. તેમ છતાં, વડી અદાલતે અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(ડી) સાથે વંચાયેલી કલમ ૧૩(૨) હેઠળના આરોપિત ગુના બાબતની દોષસિદ્ધિને ભૂલથી યથાવત્ રાખી હતી, જ્યારે કાયદા અનુસાર, અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(ડી) હેઠળના આરોપને ટકાવી રાખવા માટે અધિનિયમની કલમ ૭ હેઠળ અપીલકર્તા તરફથી માંગનું સાબિતીકરણ થવું આવશ્યક હતું.

૧૫. વધુમાં, ફરિયાદી પાસેથી લાંચની રકમ તરીકે કથિત રીતે માગવામાં આવેલ રૂ. ૧૫૦૦/- માંથી માત્ર રૂ. ૨૫૦/- જ તેણે ચૂકવ્યા હતા, જેમાંથી અપીલકર્તાએ કથિત રીતે ફરિયાદીને રૂ. ૫૦/- પરત આપ્યા હતા, કારણ કે તેની પાસે કોઈ નાણા બાકી રહ્યા નહોતા; આ હકીકત અમને આ પ્રકરણના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ અંગે થોભીને વિચારવા પ્રેરિત કરે છે અને ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા વર્ણવવામાં આવેલા ઘટનાક્રમ પર ગંભીર સંદેહનો પડછાયો પાડે છે.

૧૬. વધુમાં, ફરિયાદ પક્ષના કોઈ પણ સાક્ષીએ વાસ્તવમાં કેસમાં એવું નિવેદન કર્યું નથી કે અપીલકર્તા જ તે વ્યક્તિ હતો, જેણે ફરિયાદી પાસેથી લાંચની માંગણી કરી અને લાંચ સ્વીકારી હતી, અને ફરિયાદપક્ષ સાહેદ ૨ નોંધપાત્ર રીતે શત્રુતાપૂર્વક વળ્યા હોવાથી, તેથી માંગણીનો મુદ્દો કે લાંચની રકમ સ્વીકારવાની બાબત, ફરિયાદ પક્ષના અન્ય કોઈ પણ સાક્ષીમાંથી સત્યાપિત કરી શકાય તેમ નથી. વધુમાં, ફરિયાદપક્ષ સાહેદ ૧ એ વિશેષ ન્યાયાધીશ સમક્ષ આપેલા પોતાના નિવેદનમાં પણ ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી, કારણ કે તેમણે આ દુકાનની માર્લિંકી સ્વીકારવાનો ઇનકાર કયો હતો, જેના પરિસરમાંથી

લાંચની રકમ અપીલકર્તાએ ફરિયાદી પાસેથી સ્વીકારી હોવાનું આક્ષેપ છે. તેથી, એવું કહેવું સુરક્ષિત છે કે ફરિયાદ પક્ષ અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(ડી) હેઠળ અપીલકર્તાએ ફરિયાદી પાસેથી ગેરકાયદેસર પરિતોષણ સ્વીકાર્યું હતું તે બાબત કોઈ પણ વાજબી સંદેહથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે.....”

૮. ૨૦૧૫ ક્રિ.એલ.જે. ૭૨ માં પ્રકાશિત એમ.આર. પુરુષોત્તમ વિ. કર્ણાટક રાજ્યના કેસમાં,, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:—

“૬. આવા પ્રકારના કેસોમાં ફરિયાદ પક્ષે સાબિત કરવું પડે છે કે આરોપી દ્વારા માંગણી કરવામાં આવી હતી તથા બિનકાયદેસર લાંચની સ્વીકારોક્તિ થઈ હતી. જેમ અગાઉ જોવામાં આવ્યું છે તેમ, ફરિયાદી પી.ડબ્લ્યુ.૧ રમેશે આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણીના મુદ્દે ફરિયાદ પક્ષના કેસને ટેકો આપ્યો નહોતો. ફરિયાદ પક્ષે ફરિયાદી સાથે આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણી સાબિત કરવા માટે અન્ય કોઈ પુરાવો રજૂ કર્યો નહોતો. આ સંદર્ભમાં આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની પીઠનો બિ. જયરાજ વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્યમાં ૨૦૧૪(૪) સ્કેલ ૮૧માં પ્રકાશિત તાજેતરનો નિર્ણય પ્રસ્તુત છે અને તેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે :

૮. વર્તમાન પ્રકરણમાં, ફરિયાદી આરોપી દ્વારા કરાયેલી માંગણી બાબતે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી. ફરિયાદ પક્ષે અન્ય કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરી

નથી, જે ફરિયાદી દ્વારા આ રકમ આરોપીને સોપવામાં આવી હોવાનું કહેવાય છે તે સમયે ઉપસ્થિત હતો, જેથી સાબિત થઈ શકે કે એવી સોપણી આરોપી દ્વારા કરાયેલી કોઈ માગણીના અનુસંધાનમાં હતી. જ્યારે ફરિયાદીએ પોતે જ પ્રારંભિક ફરિયાદ (આંક પી-૧૧) માં એલ. ડબલ્યુ-૯ સમક્ષ કરેલા પોતાના નિવેદનનો ઈનકાર કર્યો હતો, અને આરોપીએ કોઈ માગણી કરી હતી તે સાબિત કરવા માટે અન્ય કોઈ પુરાવો નથી, ત્યારે ફરીયાદપક્ષ સાહેદ-૧ની સાક્ષી તથા આંક પી-૧૧ની વિગતો પર આધાર રાખી આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય નહીં કે ઉપરોક્ત સામગ્રી આરોપી દ્વારા કહેવાતી માગણીનો પુરાવો પૂરું પાડે છે. તેથી, અમારો મત છે કે માનનીય નીચલી અદાલત તથા વડી અદાલત બંને એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં યોગ્ય નહોતી કે આરોપી દ્વારા કરાયેલી કહેવાતી માગણી સાબિત થઈ છે. ઉપલબ્ધ એકમાત્ર અન્ય સામગ્રી આરોપીના કબજામાંથી દૂષિત ચલણી નોટોની જમી છે. હકીકતમાં, એવો કબજો આરોપીએ પોતે સ્વીકાર્યો છે. માત્ર કબજો અને આરોપી પાસેથી ચલણી નોટોની જમી, માગણીના પુરાવા વિના, કલમ ૭ હેઠળના ગુનાને સાબિત કરી શકશે નહીં. ઉપરોક્ત બાબત કલમ ૧૩(૧)(૬)(i)(ii) હેઠળના ગુના બાબતે પણ નિર્ણાયક રહેશે, કારણ કે ગેરકાયદેસર લાંચની માગણીના કોઈપણ પુરાવાના અભાવે, કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા નાણાકીય લાભ મેળવવા માટે ભ્રષ્ટ્ર કે ગેરકાયદેસર સાધનોનો ઉપયોગ અથવા લોકસેવક તરીકેની સ્થિતિનો દુરુપયોગ થયો હોવાનું સાબિત માનવામાં આવી શકતું નથી।

ઉપરોક્ત નિર્ણય વર્તમાન કેસની હકીકતો પર સીધો અને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે. જ્યારે ફરીયાદપક્ષ સાહેદ૧ રમેશ પોતે આંક પી-૧માં ફરીયાદપક્ષ સાહેદ૪ સમક્ષ કરેલી પોતાની પ્રાથમિક ફરિયાદમાં આપેલા નિવેદનનો ઇનકાર કરી ચૂક્યો હતો

ઇન્સ્પેક્ટર સંતોષ કુમાર અને આરોપીએ કોઈ માંગણી કરી હતી તે સાબિત કરવા માટે અન્ય કોઈ પુરાવો નથી, તેથી ફરીયાદપક્ષ સાહેદ૩ કુમારસ્વામીની સાક્ષી અને આંક પી-૧ ફરિયાદની સામગ્રી ઉપર વિશ્વાસ રાખી શકાતો નથી કે ઉક્ત સામગ્રી આરોપીએ કથિત રીતે કરેલી માંગણીનો પુરાવો પૂરું પાડે છે.

વડી અદાલતે આરોપી દ્વારા માંગણી કરવામાં આવી હોવાનું આક્ષેપિત હતું તે પુરવાર થયેલી છે, એમ ઠરાવવામાં ભૂલ કરી હતી. માંગણીના પુરાવા વિના માત્ર આરોપી પાસેથી ચલણી નોટોનો કબજો અને જમી અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧) (ડી) હેઠળના અપરાધને સાબિત કરવા પૂરતા નથી, અને અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી દોષસિદ્ધિ તથા સજા રદ કરવામાં આવે તે લાયક છે.”

૯. રાકેશ કપૂર વિ. રાજ્ય હિમાચલ પ્રદેશ, ૨૦૧૨ (૧૩) એસસીસી ૫૫૨માં નોંધાયેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના અન્ય એક નિર્ણય દ્વારા પણ મારા અભિપ્રાયને સમર્થન મળે છે. આ કેસમાં પણ સ્વીકાર સાબિત થયું નથી. તે ઉપરાંત, શ્રીમતી મેહતા પણ એ દર્શાવી શક્યાં નથી કે આરોપી નં. ૧ અથવા આરોપી નં. ૨ પૈકી કોઈ દ્વારા સ્વીકાર કેવી રીતે થયો હતો. એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસસી ૩૩૬૮માં પ્રકાશિત પંજાબ રાજ્ય વિ. મદન મોહનલાલ વર્માના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે

ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં ફરિયાદ પક્ષ કેસની ઉત્પત્તિને યોગ્ય રીતે ખંડિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હોય અને ગેરકાયદે પરિતોષણની કોઈ માંગ વિના માત્ર જમી થઈ હોય, ત્યાં તે અધિનિયમની કલમ ૧૩ (૧) (ડી) વાંચિત કલમ ૧૩ (૨)ના પરિધિમાં આવતું નથી. હાલનો કેસ પણ એવો જ છે. તેથી, હું વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશ સાથે સંમત થવામાં અસમર્થ છું. આ સર્વ બાબતો સંયુક્તરૂપે આ અદાલતને નીચલી અદાલતના ચુકાદાને રદ કરવાની મંજૂરી આપે છે, કારણ કે તે માત્ર તર્કવિરુદ્ધ જ નથી, પરંતુ રેકૉર્ડ સાક્ષ્યોના પણ વિરુદ્ધ છે અને એમ જણાય છે કે આરોપીઓને માત્ર તેમને દંડિત કરવાની દૃષ્ટિએ ફસાવવામાં આવ્યા છે.

૧૦. પૂર્વે દર્શાવેલા કારણોને આધારે, ક્રિમિનલ અપીલ ક્રમાંક ૪૧૪ અને ૪૧૫, ૧૯૯૯ની મંજૂર કરવામાં આવે છે. ૧૯.૦૪.૧૯૯૯ના રોજ વિશેષ કેસ ક્રમાંક ૧, ૧૯૯૫માં નડિયાદના વિશેષ ન્યાયાધીશ, એ.સી.બી. દ્વારા આરોપી નં. ૧ અને ૨ને દોષિત ઠરાવતો આપેલ ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે છે. અહીંના આરોપી નં. ૧ અને ૨-અપીલકર્તાઓ સામે મૂકાયેલા આક્ષેપોમાંથી તેમને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવે છે. કારણ કે આરોપી-અપીલકર્તાઓ જામીન પર છે, તેથી તેમને આત્મસમર્પણ કરવાની આવશ્યકતા નથી. દંડ, જો ચૂકવવામાં આવ્યો હોય, તો અપીલકર્તાઓને પરત કરવામાં આવે. જામીન અને જામીનખત મુક્ત કરવામાં આવે છે. જામીનદાર, જો કોઈ હોય, તો તેને મુક્ત કરવામાં આવે છે. નીચલી અદાલતની રેકૉર્ડ તથા કાર્યવાહી તાત્કાલિક સંબંધિત નીચલી

અદાલતમાં પરત મોકલવામાં આવે.

૧૧. ઉપરોક્ત બંને અપીલો મંજૂર કરવામાં આવતાં, રાજ્ય દ્વારા દંડવધારાની અપીલ તરીકે દાખલ કરાયેલી ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૦૧૭ વર્ષ ૧૯૯૯ ફગાવવામાં આવે છે.

સહી/-

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.